

EESTI AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU JA LOOMAKASVATUSE
MINISTEERIUMI VÄLJAANNE

INDIVIDUAALNE LEHMAPIDAMINE

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“
TALLINN 1946

EESTI AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU ja LOOMAKASVATUSE
MINISTEERIUMI VÄLJAANNE

E. VOITK

INDIVIDUAALNE
LEHMAPIDAMINE

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“
TALLINN 1946

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

110283

INDIVIDUAALNE LEHMAPIDAMINE.

Individuaalsel lehmapidamisel on suur tähtsus töötajate toitlustamise parandamisel.

Vastavalt majapidamise iseloomule ja suurusele, söötade tootmisele ja soetamise võimalustele kui ka isiklikule huvile on individuaalses majapidamises võimalik pidada nii üht kui teist või ka mitut liiki koduloomi.

Suuremat ruumi, rohkem söötasid ja enam tööd teistest koduloomadest nõuab lehm, kuid selle vastu annab ta ka kõige suurema ja mitmekesisema toodangu.

Lehma toodangust on esikohal piim, mille toiteväärtust ei tohi alahinnata. Jäeb piima üle, võib seda ümber töötada võiks, mis aitab katta rasvatarvet.

Lössist saab kohupiima, kuid ta on ka esmajärguliseks söödaks seale ja kodulindudele.

Peale selle annab lehm igal aastal vasika, kes aitab katta lihatarvet.

Suure väärtusega on ka sõnnik väetisena, kindlustades kõrge maaviljakuse põllul, aias ja rohumaal.

Eriti häid tagajärgi annab lehmapidamine siis, kui teda majandatakse teadlikult, täites tarvilikud tõekspidamised nii lehma valiku, tema eluruumide korraldamise ja söötmise kui ka tööde ja talituste läbiviimise alal.

Järgnevalt on esitatud kõik tähtsamad alused, mille arvesse võtmise võimalustest oleneb suurel määral individuaalse lehmapidamise edu.

LAUT.

Eduka veisepidamise üheks eelduseks on korralik laut. Laudas peab ruumi olema niipalju, et lehma kohta tuleks põrandapinda 7—9 ruutmeetrit. Seejuures aseme pikkus koos sõime ja tarviliku käiguruumiga olgu 3,5—4,5 meetrit. Kõrgus võib olla puhtal laudal 2,5 meetrit ja väikesel sõnnikulaudal kuni 3,5 meetrit.

Kuna meie oludes peab lehm talvel järjest laudas olema keskmiselt 7,5 kuud, siis peab laut olema soojapidav, valge, hea õhuvahetusega ja kuiv. Uuesti püstitatav laut tuleb ehitada

korralikult, olemasolev aga parandada, nii et lauda soojus püsiks ka pakasega 10—15°C.

Väga tähtis on lauda korralik valgustamine. Valges laudas on hõlbus töötada, loomad kosuvad kiiremini ja nad on terved, sest valgus takistab haiguseidude levikut. Selletõttu ei tohi akende pindala võrreldes põranda pindalaga olla väiksem kui $\frac{1}{20}$. Soojustupidavuse tõstmiseks tehtagu aknaraamid kahetollisest plangust ja varustatagu nad kahekordse klaasiga (klaasida mõlemad küljed).

Õhuvahetuseks olgu igal laudal korsten või lae all seintes õhuavad, mida võib tarviduse korral avada ja sulgeda vastava klapiga.

Massiivsete kiviseintega laudad on külmad ja rõsked. Nende ehitamisest tuleb loobuda. On aga säärane laut juba olemas, saab viga parandada sellega, kui ehitada talle sisse telliskividest vooder, mille taha jätta õhuvähe.

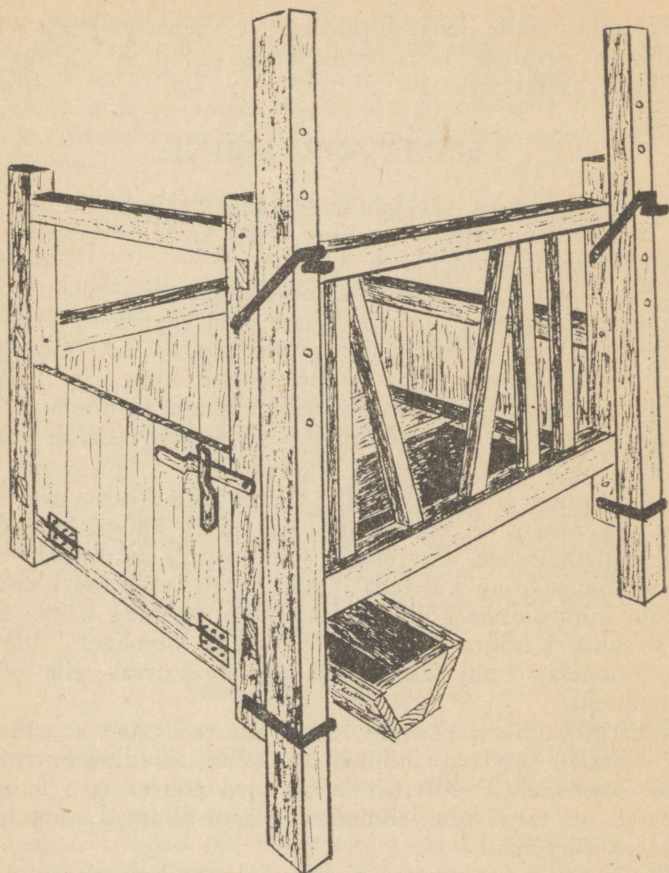
Parim lauda ehitusmaterjal on harilikud või ka betoon-tellised, kui ehitada välisseinad kolmekihilisena ja kihtide vahedest üks või mõlemad täita urbse materjaliga.

Prægustes oludes on siiski lauda ehitamiseks kõige kättesaadavam materjal puu. Kuigi puust lauda iga on lühem, on ta korraliku ehitusviisi juures soe, kuiv ja tervislik.

Lauda sisustus.

Lehmalauda enamvähem ainsaks, kuid väga tähtsaks sisustuseks on sõim. Sõime esmajärguliseks ülesandeks on ära hoida söötade sattumine sõnnikusse. Söötisel sõnnikule asetatud või puudulikust sõimest sõnnikule varisenud söödad saastuvad ja lehm neid ei söö. Täiesti läheb aga kaduma sõnnikule sattunud jõusööt ja kõrssöötade peenemad, kuid ühtlasi kõige toitvamad osad, nagu ristiku lehed, heinapebred jne. Tähendatud sööda roiskumise ärahoidmiseks peab sõim olema tiheda põhjaga ja külgedega. Jõusööda ja juurvilja jaoks teha sõime põhja süvend (küna), kuna jootmiseks olgu eraldi küna. Sellejuures sõim olgu lehmale mugav, kergesti puhastatav, ehituselt lihtne ja vastu-pidav.

Sobiv sõim sõnnikulauda jaoks on kujutatud joonisel nr. 1. Esitatud sõim toetub kahele püstpostile, mille ülemised otsad on kinnitatud lakke, alumised põrandasse. Sõime on võimalik

tõsta või langetada vastavalt sõnnikuhulga muutumisele. Sööt-
mise ja sõime puhastamise hõlbustamise eesmärgil on üks ots
maha pööratav. Veeküna ulatub otsaga sõime ette välja, kuna
sõime kohalt on ta kaetud kaanega. Sõime pikkus olgu
100—120 sm ja laius 80—90 sm. Püstpostide jämedus võib olla
10×15 sm ja sõime raamistiku jämedus 10×10 sm.

Lauda inventar.

Laudatööde läbiviimiseks peab olema 3—4-haruline sõn-
nikuhang, puhta lauda korral tugev juurtest põrandahari,

lehma puhastamise hari, lüpsipang ja veepang. Peale selle on tarvilik ka tormilatern, ja puhta lauda puhul ei saa iga kord läbi ilma sõnnikukäruta.

LEHMA SOETAMINE.

Kõige laialdasem viis lehma soetamiseks individuaalse pidamise otstarbel on lehma ostmine. Ostes tuleb arvestada esijoones järgmiste asjaoludega:

Lehm olgu kõrge ja lahtise toodanguga, mis tähendab seda, et ta peale poegimist otstarbekohase ning tugeva söötmise korral peab andma päevas palju piima ja päevased toodangud ei tohi hakata langema juba mõnenädalase lüpsi järel. Juhtub aga lüpsiperioodi kestel toodang langema ajutise nõrga söötmise tõttu, siis peab see kohe tõusma söötmise tugevnemise korral.

Lehm olgu terve, sest ainult terve lehm võib tasuda tema ostu-, pidamise ja söödakulud. Ahtrat lehma ostes peab teada olema, kas ahtrus on kõrvaldatav või mitte. Haigel loomal pole teinekord lihalooma väärtustki, sest haiguse arstimisel võib ta järjest lahjuda, ning kui teda lõpuks tappa, võib osa lihasaadusi osutada inimtoiduks kõlbmatuks. Tekib ostetava lehma tervisliku seisukorra kohta kahtlus, siis lasta ta loomaarstil üle vaadata. Loomaarsti abi kasutada ka ahtruse korral selle põhjuse selgitamiseks.

Väärtuslikum on noorem lehm, sest teda saab kauem kasutada. Kindlad toodanguandmed on kõigil jõudluskontrolli all olevail lehmadel ja põlvnemise andmed tõuraamatu lehmadel. Viimased on tavalistest lehmadest väärtuslikumad ning hinnad selletõttu kõrgemad.

Tähtis on ka toitumus. Nälginud loom kulutab enne palju sööta ja aega kosumiseks, kuni ta hakkab piima lisama.

Hea piimalehm otstarbekohase söötmise korral pole lüpsiperioodi kestel ka kunagi liiga rammus, sest ta kasutab sööda esijoones piima moodustamiseks, mitte aga keha rasva tekitamiseks.

Väliselt on hea lüpsilehm eest peenem, tagant jämedam, omades nn. pirni kuju, kuid sellejuures ei tohi olla rinnakorv mahult väike. Tema nahk on õhuke, karv peenike ja lühike.

Udar peab olema hästi arenenud, kõik neli veerandit enam-vähem võrdsed; nidad keskmise suurusega ja ühtlase vahe-

kaugusega. Enne lüpsmist on hea udar suur ja pinguli, lüpsmise järel kokku vajunud ja mahult hulga väiksem.

Nn. piimakaevudel ja -soontel on vaid kaudne tähtsus piimatoodangule — mida avaramad nad on, seda rohkem nad juhivad verd udarasse ja seda intensiivsemalt võivad töötada piimanäärmed.

LÜPSILEHMA SÖÖTMISE ALUSED.

Söötmisel on otsene ja kõige suurem tähtsus piima tootmisel. Kui tahetakse saada rohkem piima, siis tuleb lehma ka tugevamini sööta. Kuid siiski mitte ainult söötmise tugevusest ei olene toodangu kõrgus, vaid samal määral õigest sööda koosseisust.

Meil arvestatakse koduloomade söödatarvet ja hinnatakse söötade toiteväärtust söötühikutega. Söötühikuks nimetatakse sööda hulka, mida sisaldab üks kilogramm keskmise väärtusega otri. Seega üks kg otri on üks söötühik.

Kui mõned söödad on toiteainete poolest otradest vaesemad, siis tuleb neid söötühikusse võtta nii mitu korda kaalu järgi rohkem, kui mitu korda on neis toiteaineid vähem kui otrades. Osa söötasid on ka toiteainete poolest rikkamad otradest ning selletõttu läheb neid söötühikusse vähem kui otri, s. o. alla ühe kilo.

Seeduvad toiteained.

Söötades on mitut liiki seeduvaid toiteaineid. Loomakasvatuse seisukohalt on neist tähtsamad: 1) seeduv valk (munavalge), 2) seeduv rasv, 3) seeduvad suhkru- ja tärklisained, 4) mineraalid (tuhk) ja 5) vitamiinid.

Tavalised söödad on valguvaesed. Kui piimalehma söödetakse valguvaeste söötadega, siis ei kujune tema toodang söötmise tugevuse järgi, vaid söödas oleva seeduva valguhulga järgi. Söötmise tugevus söötühikuis ja söötade valgusisaldus peavad alati olema õiges vahekorras, siis kasutab lehm söödad kõige paremini ära ega esine nende asjata raiskamist.

Mitu kilo üht või teist sööta arvestada söötühikusse, mitu protsenti on söödas seeduvat valku ja mitu grammi seeduvat valku tuleb söötühiku kohta, sellest annab ülevaate järgnev tabel:

Söödad	Söötühikuse kg	Seeduvat valku 0/0	Söötühikus seeduvat valku g
Kaalikalehed	15,0	0,9	135
Kartuli praak, kuivem	15,0	0,6	90
„ „ vesisem	20,0	0,5	100
Teraviljad			
Oder	1,0	6,5	65
Kaer	1,2	7,7	92
Hernes, pelusk	1,0	17,2	172
Vikk	1,0	20,0	200
Mais	1,0	6,5	65
Jahvatusjätted, õlikoogid			
Nisukliid	1,3	10,9	142
Odra söödajahu	1,0	9,2	92
Kaera söödajahu	1,2	9,0	95
Odrakliid	1,2	5,8	70
Kaerakliid	1,8	4,6	83
Sojakoogid	0,8	37,8	302
Puuvillakoogid kooritud seemneist	0,9	35,9	323
„ koorimata seemneist	1,4	16,8	235
Linaseemnekoogid	0,9	24,2	218
Päevalillekoogid, normaalsed	0,9	28,7	258
Rapsikoogid	1,0	23,3	233
Loomasaadused			
Lehma täispiim	3,0	3,1	93
Lõss	6,0	3,2	192
Võipiim	6,0	2,9	174
Juustuvesi	12,0	0,9	108
Kalajahu, rasvavaene	1,0	49,0	490
Lihajahu, luudeta	0,6	63,6	382

Lehma söödatarve.

Lehm vajab süüta kolmeks otstarbeks: eluüalpidamiseks, toodanguks ja tiined lehmad veel loote kasvatamiseks. Süüt, mis loom tarvitab eluüalpidamiseks, nimetatakse elatissöödaks.

Selle arvel ei anna lehm ei piima, ei keha juurdekasvu ega kasvata tiinuse ajal ka loodet. Saab ta sööta rohkem, kui vajab elatuseks, siis ainult selle arvel ta võib pikema aja jooksul anda piima, kasvatada loodet või võtta kehakaalus juurde.

Elatissööda suurus oleneb lehma eluskaalust. 350—450 kg kaaluv lehm vajab elatissööta päevas 2,8—3,0 söötühikut. Kui eluskaal on alla 350 kg või üle 450 kg, siis tuleb elatissööta vähendada või suurendada 0,2 söötühiku võrra iga 50 kg eluskaalu kohta, mis on alla või üle eespoolantud raskuse.

Elatissööt peab sisaldama 75 grammi seeduvat valku iga söötühiku kohta.

Toodangusööt.

Praktiliselt võib piima tootmiseks arvestada üks söötühik iga 2,7 kg piima kohta, mille rasvasisaldus on 3,5—4%. Selle juures peab toodangusöödas olema 122—125 grammi seeduvat valku söötühiku kohta.

Loote kasvatamiseks on tarvis arvestada lisaööta alates viiendast tiinusekuust 0,5—1 söötühikut, milles on 100 grammi seeduvat valku söötühiku kohta.

Lehma söödad.

Tuleb vahet teha suviste ja talviste söötade vahel. Suviseks söödaks on esijoones haljas rohi karjamaalt, põllult, niidult, individuaalse lehmapidamise korral, ka teede ja kraavide kallastelt ning põllupeenrailt.

Hea haljas rohi on veistele kõige loomulikum ja tervislikum sööt, mis sisaldab kõiki toiteaineid, mineraale ja vitamiine küllaldasel määral. Heal karjamaal võib lehm lüpssta ilma lisaöödata kuni 20 liitrit piima päevas ja mõnikord rohkemgi. Väertuslikum rohi kasvab kultuurrohumaadel, mis on pidevalt väetatud ja õieti majandatud. Väikese väertusega on sookarjamaa rohi.

Karjamaa rohi on noorelt parem. Selle tõttu tuleb rohumaad üle karjatada iga 3—5 nädala tagant. Läheb aga rohi vanemaks, muutub ta kõvaks, raskemini seeduvaks, langeb seeduva valgu sisaldus ning lehmad jätavad ta söömata.

Ei suudeta kogu karjamaad õigel ajal üle sööta, tuleb osa aegsasti niita, et ädal saaks kasvama.

Veiste talvisteks söötadeks on kõrssöödad (heinad, põhud, aganad), mahlased söödad (juurvili, kartul, silosööt, kartuli-praak) ja jõusöödad (teraviljad, õlikoogid, jahvatusjätted).

Kõrssöödad.

Kõrssöötadest on väärtuslikumad heinad ja nendest omakorda esikohal puhas ristikhein, lutsernhein ja viki-peluski hein. Ristikusegased põlluheinad ja head niiduheinad on keskmise väärtusega, kuna luha- ja sooheinad on viimasel kohal.

Heinte väärtus oleneb väga suurel määral koristamise ajast. Meie oludes kõige parem koristamise aeg ristikule, vikile ja peluskile on õitsemise algus, kuna kõrrelisi tuleb koristada varsti peale loomist. Jääb koristamine hiljaks, siis tõuseb heinte kiudaine hulk, väheneb seeduvate toiteainete, eriti valgusisaldus, mistõttu lehm nende varal ei suuda kuigi palju lüpsta.

Kõrsviljade põhkudel on piimalehma söödana üsna väike tähtsus. Nendes on toiteaineid, esijoones seeduvat valku liiga vähe. Põhku on mõtet kasutada ainult sel juhul, kui heina on vähe ja lehm ilmutab isu rohkema kõrssööda järele.

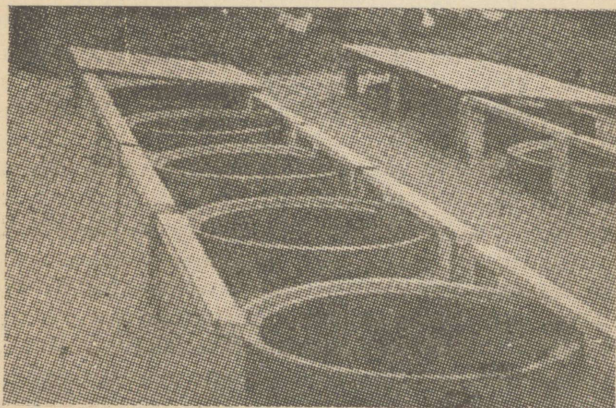
Kõrssöötasid suudavad lüpsilehmad edukalt kasutada kuni 12 kg päevas. Andes tähendatud päevase normi lehmale heade ristikheintena, saab ta elatissööda ja võib veel anda kuni 7 kg piima, kuna sama hulk põhku sisaldab niivõrd vähe seeduvat valku, et sellest ei jätku elatusekski.

Peale kõrssöötade peab lehm saama ka mahlaseid söötasid. Viimastega on võimalik lehmale anda palju toiteaineid, nad tõstavad isu ja hoiavad seedimise korras, mille tagajärjel kasutatakse ka teised söödad paremini ära.

Mahlastest söötadest on individuaalse lehmapidamise seisukohalt tähtsamad: kartul, juurvili ja silosööt. Kartul ja juurvili on mõlemad väga head piimalehma söödad. Ainus puudus on nende vähene seeduva valgu sisaldus. Kartulit võib sööta kuni 16 kg ja juurvilja kuni 40 kg (vahel isegi 60) päevas. Nii kartul kui juurvili peavad olema mullast puhtad. Vastasel korral nad võivad tekitada seedimisrikkaid.

Niisama hästi kui kartul ja juurvili lahendab puht-toor-sööda küsimuse ka silosööt. Seeduva valgu sisalduse poolest on ta aga esimestest kaugel ees, eriti kui valmistamiseks kasutada valgurikkaid taimi.

Individuaalse lehmapidamise korral tekib raskusi korraga suuremal hulgal sileeritava haljasmassi saamisel. Sel põhjusel pole otstarbekohane ühe suurema silohoidla ehitamine, vaid selle asemel peaks olema mitu väiksemat, mis hõlbustab sileerimistöde läbiviimist mitmesugusel ajal vastavalt sileeritava materjali saadavusele. Hästi sobivad seks otstarbeks on suuremämõdulised betoonist kaevurakked, mille arvu on kerge suurendada kooskõlas materjali hulgaga, nagu näitab pilt nr. 2.

Külmamise vältimiseks on tarvis rakked sügavamale maasse lasta, kui pildid näidatud, ja katta sügisel kuuseokstega või muu soojapidava materjaliga.

Silosööta on soovitatav sööta kuni 20 kg lehmale päevas, kuid selle hulka võib tõsta isegi 40 kilole.

Jõusöödad on vajalikud kõrs- ja toorsöötade ehk nn. põhisöötade täiendamiseks. Põhisöödad on kas liiga lahjad, mistõttu lehm ei suuda neid sel määral süüa, et tarvilist hulka toiteaineid kätte saaks, või on nad liiga ühekülgsed — seeduva valgu vaesed.

Valgurikkad on kaunviljad (hernes, vikk) ja õlikoogid, kuna kaerajahus ja teistes teraviljades on valku isegi vähem, kui peaks sisaldama toodangusööt. Küllalt valgurikkad on ka nisu- ja rukkikliid.

Mineraalsöödad.

Lüpsilehm tarvitab üsna palju mineraalaineid. Ta peab päevas saada lisaks söötades olevaile mineraalainetele veel 20—30

grammi keedusoola, 20—50 grammi söödakriiti ja 20—50 grammi kondijahu. Söödakriidi ja kondijahu puudumisel anda peotäis kasepuu-tuhka.

Lehma päevase söödanõudluse arvutamine ja selle katmine.

Lehm võib anda ainult siis tasuva toodangu, kui ta söödatarve on õieti välja arvestatud, selle alusel koostatud päevane söödanorm ja see norm ka tegelikult ära söödetakse.

Söödatarbe arvutamise aluseks tuleb võtta lehma eluskaal, toodang ja tiinuse järk varemkirjeldatud alustel.

Järgnevalt on arvestuse näide lehma kohta, kelle eluskaal on 400 kg, päevane toodang 15 kg piima, piimarasvasus 3,8% ning lehm on viiendat kuud tiine:

Elatuseks	2,9 s.-ü.*)	milles	$2,9 \times 75 = 217,5$ g seed. valku
Toodanguks 15:2,7 =	5,6	„	$5,6 \times 123 = 688,8$ „ „ „
Loote kasvatamiseks	0,5	„	$0,5 \times 100 = 50,0$ „ „ „
Kokku	9,0 s.-ü.	milles	956,3 g seed. valku

Söödatarbe katmine.

5 kg ristikheinu (keskm.)	= 2,0 s.-ü.	milles	264 g seed. valku
5 kg niiduheinu (häid)	= 2,0	„	210 „ „ „
9 kg kartulit	= 2,0	„	72 „ „ „
3,3 kg herne-kaerajahu (vahekord 1:1)	= 3,0	„	410 „ „ „

Kokku	9,0 s.-ü.	milles	956 g seed. valku
-------	-----------	--------	-------------------

Herne-kaerajahu asemele võib võtta muidugi ka teisi jõusöötaid, nagu nisukliid, linaseemne-, soja-, päevalille-, puuvilla- või rapsikooke või veel parem nende segu.

Kuid söödatarve on igati kaetud ka siis, kui 3,3 kg hernekaera jahu asemel anda segaheina- või kaunviljarikka segatise silo 18—20 kg.

Toodud näite eeskujul on võimalik päevaseid söödanorme koostada ka teistsuguste toodangute puhul.

Söödatarbe ja selle katmise arvutamisel selgub igale veisepidajale, et seda vähem on tarvis jõusööta, mida rohkem on head heina ja valgurikast silosööta, kuid seda rohkem on vaja jõusööta, mida vähem on head heina (selletõttu rohkem põhku) ja silosööta.

Söötade varumine.

Kuna ostujõusöötade saamine on raske ja individuaalsed lehmapidajad neid ka ise ei saa laiemale määral kasvatada, siis tuleb talvine söödabaas rajada esijoones headele heintele ja silosöödale. Lehma kohta varuda talveks heinu 2000—2500 kilo, kuna põhku ainult 300—500 kilo, mida sööta kinnisperioodil heintega pooliti. Langeb lehma kinnisperiood karjatamise ajale, pole põhku üldse sobiv muretseda, kui seda ise just ei toodeta.

Silosööta on tarvis 2200—3500 kg, milleks kulub 3—5 kantmeetrit silohoidla ruumi ilma vajumisruumita.

Jõusöötade hulk oleneb põhisöötade headusest ja võib kõikuda 50—500 kiloni.

Allapanuks varuda ca 600 kg õlgi ja 10—15 m³ alusturvast.

TÖÖD KARJALAUDAS.

Igas laudas tuleb sisse seada kindel tööde kord, mida ei tohi muuta liiga sagedasti. Söötmine, lüpsmine ja muud talitused läbi viia isegi minutilise täpsusega. Säärasel korral on lehm alati rahulik ja ta toodang kõrgem. Pole tarvis, et kõikjal algaks töö hommikul ja lõpeks õhtul samal ajal, vaid lauda kord tuleb seada selle järgi, kuidas talitajal enesel oma kutsetöö kõrval on aega laudatööde läbiviimiseks.

Meie oludes on otstarbekohane sööta lehma kaks korda päevas. Selleks tuleb päevane söödanorm jagada kahte võrdsesse ossa ja ette anda enamvähem ühtlaste vaheaegade järel. Söötmisel anda kõige enne jõusööt, siis mahlased söödad ja lõpuks kõrssööt.

Joota peale mahlase sööda söötmist, kuid veel parem on, kui vesi seisab pidevalt ees. Lüpsmine toimugu kolm korda päevas: hommikul enne söötmist, õhtul pärast söötmist ja lõunal nende kahe keskajal. Vähelüpsvaid lehma võib lüpssta ka kaks korda päevas.

Söötmise ja lüpsmise kõrval tuleb korraldada lehma ase, nii et see oleks tasane, ja katta pidevalt kuiva allapanuga. Puhtas laudas tuleb sõnnik välja ajada kaks korda päevas.

Tähtis on lehma puhastamine. Siin ei tohi kunagi hooletu olla, vaid harjaga puhastamine läbi viia pidevalt iga päev. Kui ase hoida kuiv ja järjekindlalt lehma harjata, siis see töö ei võta

päevas üle mõne minuti, kuid hea enesetunde tasuks lisab lehm piima.

Puhastamist kergendab lühike karv. Selleks tuleb lehma aeg-ajalt pügada.

On lehmal täid kallal, siis tuleb läbi viia nende hävitamine. Mõjuv vahend selleks on sabadilli-äädikas, kuid aitab ka lahja tubakaveega pesemine.

Laudas seismisel võivad lehmal sõrad pikaks kasvada. Karjamaale minekul nad sageli murduvad ja tekitavad suurt valu, mille tõttu on takistatud lehma liikumine ja sööda kogumine. Enne karjamaale laskmist tingimata pikad sõrad lõigata.

LEHMA PAARITAMINE.

Keskmise toodanguga lehma on soovitatav paaritada umbes kolm kuud peale poegimist. Paaritada on võimalik ainult inna ajal. Väliselt võib tunda indlevat lehma sellest, et ta on rahutu, ammub ja kütkes olles rebib ketti, samal ajal on häbe veidi tursunud ja kaetud nõrega. Inna periood kestab 0,5—1,5 päeva.

Paaritamiseks kasutada tõupulli. On lehm mustvalget kirja, siis tuleb ta paaritada eesti hollandi-friisi tõugu pulliga; tume-punane lehm eesti punast tõugu pulliga ja helepunane—eesti maatõugu (nudi) pulliga.

POEGIMINE JA VASIKA EEST HOOLITSEMINE.

Lehm poegib keskmiselt 280—285 päeva pärast paaritamist. Poegimise eel on tarvis tiine lehm hoolikalt puhastada ja poegimise nähtude ilmumisel tagakeha pesta sooja 1—2% kreoliini või lüsooli lahuga ning jälgida poegimise käiku. On poegimine normaalne, ei tarvitse kõrvalise abiga rutata. Esineb poegimisel mõni häire, on tingimata tarvis anda asjatundlikku abi.

Vastsündinud vasikal ninasõõrmed, suu, silmad ja kõrvad puhastada ja keha riidega kuivaks hõõruda.

Vasika esimeseks söödaks olgu sama lehma värske ehk nn. ternespiim, mida anda esimesel päeval 2—4 liitrit, jaotades see 4—5 jootmiskorraks. Joodetav piim olgu lüpsisoe, seega umbes 35° C. Järgnevail päevadel suurendada joodetava piima hulka 0,5 liitri võrra päevas kuni 7—10 liitriini.

Täispiima anda kasuvasikale kolme nädala vanuseni, siitpeale võib hakata lõssile üle minema, asendades järkjärgult 0,5 liitri kaupa päevas täispiima lõssiga. Esiteks asendada lõssiga lõunane jootmiskord, selle järel õhtune ja lõpuks hommikune. Lõssiperioodi algul hakata andma ka jõusööta: nisukliisid, kaerajahu või linaseemnekoogi jahu; esialgu anda jõusööta vaid mõnikümmend grammi päevas, normi järkjärgult suurendada kuni 1,5 kg vasika kuue kuu vanuseks saamisenel.

Lõssi on soovitatav joota 3—6 kuu vanuseni, kuid mõnikord ka aastaseni. Joodetav lõss olgu värske või täishapu, mitte ühelgi tingimusel poolhapu, mis tekitab seedimisrikkeid.

Avaldab vasikas isu kõrssöötade järele, tuleb talle neid anda, milleks sobivad kõige paremini head aasaheinad. Juurvilja võib sööta 3—4 kuu vanusele vasikale.

Kuue kuu vanuseks kasvatatav vasikas vajab laudassöötmisel 250—300 kg täispiima, 300—600 kg lõssi, 180—200 kg jõusööta, 200—300 kg juurvilja ja 250 kg heinu.

3—4 kuu vanuselt võib vasika lasta karjamaale. Lisasööda tarve karjamaa kõrval oleneb karjamaa sööda headusest ja rohkest, kusjuures loomapidaja oma silm peab jälgima, et vasikas oleks alati heas kasvuhooos.

Vastavate määruste alusel on lubatud tappa ainult segaverelisi ja tõutuid pullvasikaid. Korralikult arenenud lehmvasikas tuleb endal üles kasvatada või kasvatamise otstarbel naabrile edasi müüa või lihalooma vastu vahetada.

Sedaviisi saab individuaalne lehmapidaja kaasa aidata ka veiste arvu tõstmisele.

Sisukord:

	Lk.
Individuaalne lehmapidamine	3
Laut	3
Lauda sisustus	4
Lauda inventar	5
Lehma soetamine	6
Lüpsilehma söötmise alused	7
Seeduvad toiteained	7
Lehma söödatarve	9
Toodangusööt	10
Lehma söödad	10
Kõrssöödad	11
Mineraalsöödad	12
Lehma päevase söödanõudluse arvutamine ja selle katmine	13
Söötade varumine	14
Tööd karjalaudas	14
Lehma paaritamine	15
Poegimine ja vasika eest hoolitsemine	15

Vastutav toimetaja O. Kulli.

Keeleline toimetaja M. Küla.

Ladumisele antud 8. VIII 1946. Trükkimisele antud 4. IX 1946. Trüki-
arv 4200 eks. Paber 56×79,1/16. Trükipoognaid 1,25. Trükitähti trüki-
poognas 39 648. Arvutuspoognaid 1. MB-04633. Tellimise nr. 1247.
Trükikoda „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

На эстонском языке.

Э. Войтк. Скотоводство.